EN SOLDATERDAGBOG FRA 1849

En ung Karl fra Vinstrup ved Sdr. Asmindrup, Peter Larsen, som deltog i Felttogene 1848 og 49, noterede i en Lommebog sine Oplevelser op, og Søren Klarskov Larsen i Kornerup har overladt os en Afskrift, som vi med Tilladelse fra Soldatens Sønnesøn, Viggo Petersen i Kornerup, der har Originalen, her vil bringe.

Peter Larsen stammede vistnok fra Allindemagle, men opvoksede i Vinstrup, og efter at han blev hjemsendt, levede han Resten af sit Liv her paa Egnen.

Vi gengiver Dagbogen i hele dens primitive, enfoldige Stil; her er ikke mange spændende Oplevelser, det er en jævn, »tapper Landsoldat«, der fortæller om Kampene i Sundeved og Als, Hærens Overførelse til Fyn og Udfaldet den 6. Juli fra Fredericia. Kun sjældent giver han Udtryk for sine Følelser, men han ejede, som han selv siger »den Hjærtens Kjærlighed for Konge og Fædreland, at enten sejre eller dø«, noget af »Aanden fra 48«, den uforglemmelige.

A. T.

Vollerup, den 8de Januar.

Denne Bog Tilhøre mig Peter Larsen, Winstrup, Soldat ved 2den Batalions 1ste Kompagni No. 52.

Den 8. Januari 1849.

Reise Beskrivelse. Om vores Reise . . .

Dato Anno 1848

Efter afsluttet Vaabenstilstand, hvorved enhver af os nu vare hjempermiteret, og kom til Holbæk paa Sjælland den 4de November 1848, hvor vi alle blev hjempermiteret, hver til sit Hjem, som var vor største Glæde; men den Glæde den varede ikke længere end til den 13. Deceember,

hvor vi af Lægdsmanden fik Ordre til at melde os saa hurtigt som muligt hver til sin Afdeling hvortil vi henhører.

Nu gjorde vi os færdige saa hurtigt som muligt og tagede af(sked) med alle gode Venner og Bekendte, og efter 4 Dages hurtig Reise var vi paa Øen Als, hvor vi nu atter ligger paa Feltfod, inu for Tiden har 2den Linieinfanteribatalions 1ste Kompagni haft deres Vinterkantonemang i Landsbyen Wollerup, hvor jeg nu har været indkvarteret hos Gaardmand Jørgen Madsen lige ved Augustenborg og jeg er meget veltilfreds med dette Kvarter.

Levnings Beskrivelse

Den 14. December 1848 meldte vi os i Holbæk, hvor vi blev indkvarteret indtil den 20de December. Som vi alle stillede om Morgenen Kl. 8 paa Torvet, og vores Kjære Major Von Hindenborg tillige med os udbragte 3 Hurraraab for vor højt elskede Konge og Fædreland, og dernæst 3 Hurraraab for Holbæk Borgere, hvormed Borgerne igen besvarede det med flere Hurraraab.

Nu marserede vi derfra op i Smedelundsgade, hvor Bønderne holdt med deres Vogne og tog os paa og kørte os til Uggerløse, hvor jeg blev indkvarteret hos Boelsmand Lars Sørensen i Byen. Da vi havde spist, saa gik jeg ned til Niels Sørensen i Nyrup, og laa der den Nat over til om Morgenen, som var den 21de December 1848, hvor vi stillede i Uggerløse, og der kom Vogne og tog os paa og kørte os til Slagelse, som vi kom til Kl. 3 om Eftermiddagen, vi blev straks indkvarteret der i Byen. Men om Natten Kl. 2 stillede vi, og maatte marsere til Korsør, som vi kom til om Morgenen Kl. 6, hvor vi straks marserede paa Skibsbroen, hvor det halve af Mandskabet straks kom om Bord, og vi andre maatte blive der til Kl. 10 om Formiddagen, inden vi kom om Bord, saa kom vi til Svendborg i Fyen den 22. om Eftermiddagen Kl. 4, vi blev straks indkvarteret i Byen den Nat til om Morgenen. Kl. 7 som var den 23de,nu kom vi straks om Bord i Dampskibet Geiser, og

sejlede straks derfra, og om Eftermiddagen Kl. 3 kom vi til Sønderborg paa Øen Als. Vi blev nu indkvarteret der i Byen den Nat til om Morgenen Kl. 7 som var Lille Juledag, hvor vi stillede med fuld Bepakning paa Skibsbroen, og saa maatte vi marsere derfra og ud til Ladegaarden paa Arbejde, hvor der er bygget saa stort et Batteri, saa arbejdede vi der til om Aftenen, saa marserede vi derfra og til Wollerup, hvor jeg blev indkvarteret hos Gaardmand Jørgen Madsen Udflytter fra Wollerup ved Augustenborg.

Vi var 6 Mand som kom der Juleaften, og vi blev meget godt beværtet; men vi syntes det var haardt, Julemorgen maatte vi op Kl. halv Fem, og paa Arbejde, for vi havde næsten en Mil til Arbejdstedet.

Og der gik vi saa og arbejdede de 4 første Dage i Rad indtil den 28de, da holdt vi Eftersyn for Munderingsdirektøren (?) hvor vi samtidig modtog Kugler og Krudt og saa marserede jeg tilligemed 19 Mand derfra og paa Strandvagt, som var første Gang at jeg var paa Feltvagt.

Vi havde omtrent halvanden Mil herfra og til Feltvagten. Jeg maa sige det var rigtignok en haard Tur; men da vi endnu ikke rigtig har haft Vinter, saa kan vi vente det være, ikke bedre.

Det var den 28de og 29de at jeg var paa Vagt, og den 30de var min Tur igen til Arbejde men da ..... (et ulæseligt Navn) han havde sagt, at jeg ikke skulde være med, saa blev jeg hjemme, og skulde ikke blive straffet derfor. Nytaarsdag Kl. 9 skulde vi til Lønning, og saa var jeg ganske fri til den 4de Jannuari paa dette Aar 1849, saa var jeg paa Arbejde den Dag.

Saa var jeg fri til den 8de, da var jeg paa Arbejde og Dagen efter Kl. 9 stillede (vi) hos Kapteinen, og det blev oplæst for os, at vi nu skulde høre til 6te Brigade og Oberst Mezas som før var Kaptein ved Artilleriet, skal kommandere 6te Brigade. Fredagen den 11te var jeg paa Arbejde, Lørdagen den 12te skulde jeg haft Fritur; men af den Aarsag at 199 Aarhus var blevet syg, saa maatte

jeg jo paa Vagt. Jeg kom af Vagt om Søndagen den 14de (her maa være en Fejl i Datoen) og om Mandagen den 15de maatte vi møde hos Kapteinen, og vores Løjtenanter eftersaa Geværer og Sabler, og da vi havde været paa Vagt i 2 Dages Regnveir, saa var jo vores Tøj i Uorden, saa maatte vi alle stille om Dagen efter med det samme vi skulde til Lønning, saa blev vi efterset igen, og de halve af os blev opskrevet og skulde møde hos Løjtnant Nielsen, som ligger indkvarteret i Lambjergskov og Arthur Jarndorn for ham Dagen efter; men jeg var saa heldig at blive fri, de fleste skulde paa Vagt af dem som skulde paradere Dagen efter at di kom af Vagt, saa maatte de ligegodt paradere. Den 21de jannuari maatte vi møde hos Kajteinen med vores Geværer med hvad som dertil hører og her fik vi tillige den Afregning som vi havde gjordt os tilgode inden Nytaar, jeg fik 45 Skilling, vi fik tillige Lønningen. Dagen efter som var Søndag den 21de (her ser ogsaa ud til at være Fejl i Datoen) blev jeg tilsagt og skulde paa Arbejde; men formedelst der ikke blev noget Arbejde, saa maatte jeg paa Arbejde Dagen efter den 22de; men da det blev Regnvejr saa blev vi fri den Dag med, saa var vi fri til den 25de, da var jeg paa Vagt første Gang i Kapteinens Kvarter, som var hos Købmand Martin Møller i Wollerup. Fredagen den 26. skulde vi været til Eksersits med det samme at vi skulde været til Lønning, men formedelst det blev Regnvejr, saa blev vi fri for Eksersits, om Lørdagen skulde Underofficerer og Underkorporaler til Skriveøvelse i Lambjergskov, og da de om Eftermiddagen kom hjem, saa fik vi Ordre at vi skulde møde hos Synsmand Hans Henriksen hos Korporal Wiksø til Geværfægtning under Løjtnant Juul; men formedelst at Løjtnanten skulde bort saa gik vi og marserede lidt henne hos Wiksø. Dagen efter som var Søndag var jeg tillige med mange af mine Kammerater i Ulkebøl Kirke, som var en overmaade smuk Kirke med Aareværk (Orgel), og det var en overmaade god Præst, og han er tillige Dannebrogsmand. Om Man-

dagen var det min Tur til Strandvagt; men formedelst at vi 8 Mand var paa Vagt hos Kapteinen den Dag vi skulde været paa Strandvagt, saa glemte Kommandersergenten os som var et Held da det var saadan Kulde og farligt Snevejr, saa var jeg fri til Onsdagen den 31 de Jannuari, maatte til Lønning og skulde tillige været til Eksersits med fuld Bepakning; man da det saa daarligt ud i Veiret, saa lod vi alle vores Tøj blive hjemme som hørte til tredie Kvarter, hvorfor vi maatte møde Dagen efter til Fægtning.

Fredagen den 2den Februar som var Kyndelmissedag var jeg paa Arbejde; men var færdig til Middag. Om Eftermiddagen samme Dag maatte vi møde hos Kapteinen allesammen for der var en Mand ved Kompagniet, som fik 25 kommanderte Stokkeprygl og dernæst 30 Dages strengt Vand og Brød for begaaet Tyveri af en Specie, som han havde taget fra en Kammerat. Lørdagen den 3die maatte vi til Eksersits og om Søndagen var jeg i Kirke, og om Mandagen var vi til Eksersits og tillige til Lønning, Tirsdagen den 6te Febuari var jeg paa Vagt, og kom af Vagt Aftenen efter, Torsdagen den 8de var vi til Skiveskydning jeg fik No. 6 No. 3 No. 5, næste dag paa Arbejde, vi som var fri var til Læsning den 10. Søndagen den 11de var jeg i Kirke. Mandagen den 12de var det første Gang at vi begyndte at lære Jægereksersits, og om Tirsdagen var vi ligeledes til Eksersits, og om Onsdagen den 14de til Eksersits, og den 15de paa Arbejde, næste Dag til Eksersits og følgende Dag til Eksersits, og Søndagen den 18de som var Fastelavns Søndag var jeg paa Strandvagt, fjerde Gang paa No. 1 Vagt og ligeledes fjerde Gang paa No. 3 Post, som var den bedste.

Lidt før Aften Fastelavns Mandag kom jeg af Strandvagt, samme Aften holdt vi Soldater som ligger i Kvarter hos Jørgen Madsen Tomas Tomassen og Peder Pedersen et Gilde hos Tomas Tomassen tillige med deres egne Karle og Piger, og vi morede os ret godt allesammen og tillige

var det meget billigt. Om Tirsdagen skulde vi været til Eksersits; men vi bad os fri, men om Onsdagen den 21. var Kompagniet til Batalionsøvelse og om Torsdagen var vi ligeledes til Batalionsøvelse, om Fredagen var vi fri, om Lørdagen var vi til Lønning og med det samme afleverede vores gamle Geværer og fik nye i Stedet, Søndagen den 25de var vi fri, om Mandagen maatte jeg paa Strandvagt 5te Gang paa No 1 Vagt, det var farligt Regn og Snevejr, jeg kom af Vagt om Mandagen og var i meget snavs Humør, at jeg havde — — — (her følger nogle Ord, jeg ikke kan tyde) — — Onsdagen den 28de og den 1ste Marts var vi til Eksersits, den 2den Marts var jeg til Skiveskydning, jeg fik No 7 No + No 2 No 3 No5 No 5 No 5. Fredagen den 9de var jeg fri, Lørdag og Søndag var jeg paa Vagt, Mandagen den 12te var vi til Skarpskydning, jeg fik No 5 No 5 No 4 No 4 No 3 No 2 No 4 No 5, den 13de kom jeg ikke til at skyde, den 14de fik vi vores nye Jægertøj Kl. 9 om Aftenen, om Morgenen stillede vi Kl. 7, hvor jeg jeg maatte marsere derfra til Strandvagt No 1 og afløse vort eget Kompagni, for at komme hjem at faa den nye Mundering og saa aflevere den gamle, Fredag Morgen Kl. 8 stillede vi i marsfærdig Stand og marserede fra Wollerup, hvor jeg har været indkvarteret hos Gaardmand Jørgen Madsen i Wollerup ved Augustenborg fra den 24. December 1848 til den 16. Marts 1849.

Fredagen den 16de kom vi til Sjællerup, hvor jeg blev indkvarteret hos Kromand Jørgen Karlsen, som Dagen før meldte sig ved de Aarhus Dragoner, den 17de stillede vi for Kapteinen paa Solbjergaard til Eksersits, og om Eftermiddagen igen til Lønning; men jeg blev fri igen; om Søndagen var vi til Doktorvisitation og Dagen efter til Batalioneksersits, om Eftermiddagen var jeg til Skydning, jeg fik No 6—6—4—5—+—+—+—+—+—+. Dagen efter til Batalionseksersits. Dagen efter som var den 21de Eksersits, den 22de Eksersits, den 23de Eksersits, Lørdagen den 24de skulde vi været til Batalionseksersits; men for-

medelst det blev et saadant farligt Snevejr, saa blev vi fri, om Søndagen var vi henne at besøge vor gamle Vært Jørgen Madsen i Wollerup, den 26de til Eksersits, 28de til Eksersits, den 29de var vi til Brigadeeksersits endskønt det var Regn og Snevejr.

Fredagen den 30 marserede vi fra Sjællerup til Solbjerggaard, hvorfra vi Kl. 4 marserede halvtredie Mil til en Landsby som heder Balle; men det var det farligste ..... jeg har været paa lang Tid, vi gik i Pløre til højt over vore Fødder, den 30de stillede vi Kl. 10 hos Kapteinen med fuld Bepakning, og han eftersaa selv vores Geværer jeg tillige med mange af mine Kammerater— ; den 1ste April var vi fri, den 2den stillede vi Kl. 8 og reiste med det samme fra Skovbyballe og til Kær, hvor vi blev indkvarteret i et Par Timers Tid, og saa marserede paa Piketvagt til Kl. 2 om Natten, hvor vi marserede til Sønderborg og rykkede over (Alssund) med det samme, det var den 3de Apriil vi rykkede frem mod Fjenden, og om kort Tid stødte vi paa Fjenden.

Nu fyrede vi paa enanden saa hurtigt som muligt; men blot med Geværer, da nu 2den Batalion havde det Held at de stod blot til Reserve, saa var vi jo slet ikke med i Ilden. Da der nu blev gjordt Holdt, og vores — — — tyede sammen, saa var vi jo alle nysgerige og vilde se hvorledes det gik til, hvorpaa vi gik op paa Bakken og saa paa dem; men allerbedst som vi stod der i sluttet Kolonne, saa sendte de en Granat op til os, som faldt ned paa højre Side af os, og sprang imellem saa mange højere Officerer og Dragonordonandser; men de blev dog alle redet undtagen Hestene, nu blev vi ved at avancere, og drev dem noget paa den anden Side af Graasten som var 2 Mil, nu sloges vi med dem fra om morgenen den 3de Apriel, til Langfredag Aften den 7de Apriel, Dagen efter var vi paa Forpost; men den Dag blev der ikke løsnet et Skud, nu stod vi der fem Dage som var en haard Tur, da det var saa tidlig til Aars, Søndagen den 8de Apriel reiste vi tilbage til Als, og blev in-

kvarteret i en Landsby, Kær, en Division paa Stedet, Fredagen den 13de vilde Tyskerne med Magt tage Als, de stormede paa os om Morgenen Kl. 3, nu begyndte de at fyre paa enander saa det var frygteligt at høre, nu sloges de hele den Dag, og vi erobrede 2 Kanoner fra dem og 8 blev Hjulene skudt itu paa, saa der var ingen af Partierne og kunde faa dem en lang Tid. Den 14de var vi paa Strandvagt ved Arnkil Skov, den 17 var vi paa Arbeide og skulde bygge Barakker, den 18de var vi til Eksersits, den 19de paa Strandvagt No 1 Vagt, den 21de var vi til Lønning samme Aften paa Piket Lørdag den 22de var vi nede at besøge Jørgen Madsen i Wollerup, den 23de fri, den 24de var vi paa Arbeide ag byggede Barakker, den 25de var vi til Eksersits, den 26de var vi ligeledes til Eksersits, Fredagen den 27de marserede vi paa Forposttjeneste ved Arnkil Skov, som vi var i 4 Dage, hveranden Dag paa Piket ved Barakkerne, og hveranden paa Vagt ved Stranden, den 1ste Maj kom vi af Vagt og var fri den Dag, den 2den Maj var vi til Eksersits hvor jeg samme Dag modtog et Pengebrev med 5 Rigsdaler, den 3de til Eksersits, den 4de Maj som var Store Bededag var jeg paa Arbeide ved Rønhof, den 5te var vi til Eksersits ved Barakkerne, og samme Dag fik vi Lønning og nogle faa Mand af Kompagniet som trængte haardest til Penge, fik en Del af deres Efterregning, men, jeg fik ingen formodentlig fordi jeg havde faaet Pengebrev for et Par Dage siden, Søndagen den 6te var jeg i Ulkebøl Kirke da vi havde Frihed den Dag; men om Natten maatte vi paa Piketvagt, den 7de var vi til Eksersits, den 8de var vi fri, den 9de marserede vi paa Forposttjeneste, hvor jeg kom paa Signalvagt ved Arnkil Batteri, nu var jeg fri her i Barakkerne til Søndag den 13de, da her nu i al den Tid ikke har været nogen Forandring, saa vil jeg ikke gøre Bemærkninger for hver Dag.

Kristihimmelfartsdag som var den 17de Maj, blev der fyret med nogle Kanonskud; men det blev dog straks roligt fra begge Sider, vi var i Barakkerne den Dag, og Pin-

sehelligdage var vi ligeledes i Barakkerne, nu var alting roligt og ved det gamle indtil den 6te Juni, da vilde Tyskerne anlægge et nyt Batteri ved Stranden, og da vore ikke vilde tillade dem det, saa begyndte de at fyre paa enandre med Granater og vedblev med det til om Aftenen Kl. 8, samme Dag fyrede Tyskerne et Par Timers Tid med deres faste Batterier, og vilde bombardere Sønderborg, der gik Kugler igennem mange Bygninger her i Sønderborg, men der blev dog ikke noget brændt af, men der blev en Pige saaret, vores Batterier fik ikke Lov til at skyde uden nogle faa Skud, nu var alt ved det gamle indtil den 21de Juni, da reiste vi fra Als til Faaborg til Landsbyen Jorløse hvor vi blev indkvarteret 6 Mand hos Gaardmand Anders Petersen i Jorløse, det var meget skikkelige Folk imod os saa vi havde det meget godt.

(Muligvis mangler her et Blad.)

Den 4de Juli reiste vi til Gammeldams Mølle, hvor vi blev indkvarteret til den 5te, hvor vi saa marserede til Frederitsia, hvor vi kom til om Natten mellem den 5te og 6te Juli, hvor vi med det samme drog ud imod Fjenden; med en saadan Iver og Lyst, at det ikke var Fjenden muligt at modstaa os enten ved Skanser eller Batterier, thi største Delen følte den Hjærtens Kærlighed for Konge og Fædreland, at enten seire eller dø, da vi nu havde taget alle Batterier og Skanser, saa trængte Fjenden saa strengt paa et Punkt, saa vi maatte retirere hvor jeg i det samme blev truffet af en Geværkugle, som slog min venstre Arm over, hvorved jeg straks maatte forlade Fægtningen og begive mig til Frederitsia, som jeg straks maatte forlade da jeg ikke kunde blive forbundet der, saa jeg straks maatte begive mig over Vandet til Billeshave paa Fyn, hvor jeg kom til om Formiddagen den 6te Juli 1849, og blev forbundet og kom straks i Seng, jeg var der i 8 Uger og stod under Overlæge Hendemands Behandling indtil den 29de August.«